

Старушкевич Анатолій Володимирович,
професор кафедри фінансових розслідувань
факультету підготовки, перепідготовки та
підвищення кваліфікації працівників
податкової міліції Національного університету
державної фіскальної служби України,
кандидат юридичних наук, доцент

ОБ'ЄКТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ НАУКИ

Питання про об'єкти криміналістики в будь-який період її розвитку залишається дискусійним, така тенденція, на нашу думку, залишиться і в майбутньому.

Правильне визначення об'єктів криміналістики, зумовлює вирішення низки питань пов'язаних з предметом та системою цієї науки. Тому, Р. Г. Домбровський зазначив, що питання про об'єкт криміналістики залишається дискусійним і повинно стати предметом самостійного дослідження [1, с. 22].

Свого часу В. В. Клочков зазначав, що недостатня розробленість об'єкта криміналістики проявляється в суттєвій неповноті опису його структури. На його думку, під час характеристики предмета криміналістики розслідування злочинів розглядається лише як діяльність професійних учасників розслідування, головним чином (або виключно) слідчого. Однак дана предметна область охоплює також поведінку підозрюваного (обвинуваченого), потерпілого, свідка і інших професійних учасників розслідування. До неї входять також криміналістично значимі властивості усіх учасників розслідування, які впливають на нього та умови в яких воно здійснюється (слідчі ситуації) [2, с. 133].

В останні роки, науковці, розширення кола об'єктів криміналістичної науки аргументують використанням криміналістичних знань в цивільному, адміністративному, господарському процесах, нотаріальній та адвокатській практиках [3, с. 61]. На думку А. А. Голованова, криміналістика перестала бути наукою про розслідування злочинів. Засоби і методи криміналістичної науки використовуються в різних галузях життя і діяльності. Вона володіє значним арсеналом технічних, тактичних і методичних засобів, і на їх базі можуть формуватися теорії і методики які використовуються не лише при розслідуванні злочинів. Все це повинно змінити уявлення про об'єкт криміналістичної науки [3, с. 63].

Пропонується навіть, не механічно переносити весь спектр криміналістичних знань на ту або іншу сферу правозастосовчої діяльності, а здійснювати певну «адаптацію», при цьому зміст криміналістики «потребує певного упорядкування», тому уявлення про об'єкт криміналістики зумовлює звернення до питань криміналістичної систематики [3, с. 61].

На думку Л. В. Бертовського об'єктом криміналістики як важливого «соціального інституту» є процесуальна діяльність посадових осіб правоохоронних органів, які реалізують свої владні повноваження у сфері кримінального судочинства [4, с. 228].

Найбільш часто, до об'єктів криміналістики, ще до недавнього, відносили: 1) злочинну, або кримінальну діяльність; 2) інформацію породжену злочином і пов'язану з ним; 3) судово-слідчу практику [5, с. 18].

На нашу думку, М. К. Камінський справедливо виділяє два об'єкти криміналістики: 1) злочинну діяльність; 2) діяльність з виявлення, розкриття і розслідування злочинів. При цьому наполягає на їх взаємозв'язку та взаємообумовленості [6, с. 13].

Виникає запитання, а чим зумовлена потреба переглядати об'єкти дослідження криміналістики і до «безкінечності» розширювати перелік об'єктів цієї науки?

На нашу думку, на даному етапі розвитку криміналістики, проблематика даного питання є дещо надуманою, і постійне звернення до неї обумовлене такими чинниками:

- змінюється покоління «радянських криміналістів», а відповідно з'явилися нові науковці, які намагаються змінити певні теоретичні конструкції, споглядаючи тенденції сучасного суспільного розвитку, що є досить «природнім явищем» для будь якої науки та значимих періодів її розвитку;

- потенціал криміналістики все глибше проникає в інші сфери наукового знання і використовується в діяльності суб'єктів, професіях, які не пов'язані з виявленням, розкриття і розслідуванням злочинів;

- розвивається філософія науки, наукознавство як «наука про науку», і там почали переважати тенденції щодо зміни поглядів на методи вивчення об'єктів науки, вплив суб'єкта дослідження на обрання та конструювання таких методів, а також зростання ролі «суб'єктивного чинника» в дослідженні об'єктів науки.

На нашу думку, виділяючи об'єкти криміналістики, потрібно виходити з таких положень: 1) дійсність, яка пізнається криміналістикою знаходиться поза свідомістю людини і незалежна від неї; 2) об'єкт завжди є предметом пізнання криміналістики; 3) об'єкт криміналістики виокремлюється суб'єктом пізнання (зазвичай, науковцями криміналістами); 4) об'єкт криміналістики є предметом

практичного впливу; 5) об'єкт криміналістики, як і будь-якої іншої науки, може бути як емпіричним так і теоретичним, тобто таким, що в реальності не існує але має свій прообраз; 6) об'єкт криміналістики може вивчатися і іншими науками, а відмінність, від інших наук, повинна відмежовуватися предметом даної науки; 7) предмет криміналістики виділяється з об'єктів цієї науки, залежно від завдань і під певним кутом зору вивчення; 8) суб'єктивний фактор у виділенні предметів дослідження із об'єкту науки завжди буде наявним, адже наукова діяльність, завжди має суб'єктивне забарвлення і носить значний суб'єктивний характер; 9) виділення об'єктів наукового пізнання в криміналістиці завжди є менш суб'єктивним ніж предметів дослідження цієї науки; 10) виділення значної кількості об'єктів дослідження криміналістики, зазвичай, зумовлене лише суб'єктивним чинником, історичним періодом розвитку науки, сферою використовуваних знань певною наукою і суб'єктивним кутом зору дослідника; 11) виділення значної кількості об'єктів дослідження науки, завжди «розмиває» її досліджувану область, значно збільшуючи кількість закономірностей, які нею досліджуються, і як наслідок, зниження «якості» здійснюваних досліджень і надмірна «теоретизація» щодо нових предметних областей.

Список використаних джерел

1. Домбровский Р. Г. Философские проблемы криминалистики. Криминалистические проблемы пространственно-временных факторов в расследовании преступлений. Иркутск: изд-во Иркут. ун-та, 1983. С. 21-29.
2. Ключков В. В. Состояние и проблемы развития теории криминалистики и криминалистической техники. Вопросы борьбы с преступностью. Москва: Юрид. лит., 1988. Вып. 46. С. 132-138.
3. Голованов А. А. Современные представления о предмете, объекте и системе криминалистической науки. Вестник криминалистики. 2010. Вып. 4 (36). Москва : Спарк. С. 60-64.
4. Бертовский Л. В. Понятие, объект и предмет криминалистики. Пробелы в российском законодательстве. 2016. № 4. С. 228-233.
5. Возгрин И. А. Актуальные проблемы современной отечественной криминалистики. Актуальные проблемы теории и практики уголовного судопроизводства и криминалистики: сб. статей в III ч. Москва : Акад. управл. МВД России, 2004. Ч. II. С. 16-21.
6. Каминский М. К. Что есть, что может быть и чего не может быть для системы «Криминалистика». Вестник криминалистики. Москва : Спарк, 2002. Вып. 1 (3). С. 8-15.